

De dubbele lus

De Nederlandse zin gestrikt

John Groosman

Is zinsontleding nuttig? Nodig? Wenselijk?

Een antwoord op deze vragen is irrelevant, want zinsontleding is op de eerste plaats een vermakelijk tijdverdrijf, en wat leuk is, hoeft geen verdere aanbeveling. Vraagt u het de schaker maar, de insektenverzamelaar of de kruiswoordpuzzelaar!

A

angeboren, repliceert u, wordt de woede voor dergelijk bedrijf anders niet. Op de schaal van de menselijke noden ligt zij ver achter bij de behoefte aan biefstukken en vieselijke liefde, om pas aan te sluiten bij de drang naar kennis, de zesde of voorlaatste van Maslows zeven motiverende 'agents'. Hoewel, een aantal individuen moet haar op de tweede plaats zetten, geobsedeerd als de mens is door de behoefte aan veiligheid, de nood aan filosofie en het zoeken naar antwoorden en ordening: taal ontleden is de mens ontleden.

Een spel met de zin

Gelukkig is er sinds kort een produkt op de taalmarkt (een leerplan, nvdr) dat zinsontleding ook voor quasi-primaire geesten aantrekkelijk maakt: **de dubbele lus** van Piet Van de Craen. Binnen het Officieel Gesubsidieerd Onderwijs van Steden en Gemeenten - het derde net als het ware - liggen Van de Craens strikken klaar om in het derde en vierde jaar secundair onderwijs uitgezet te worden.

Wat maakt de dubbele lus zo bijzonder? Niet dat zij echt revolutionair zou zijn, of heel onverwachte inzichten bijbrengt, wel dat zij zo fris is, en gebruiksvriendelijk. Bovendien mag je fouten maken, omdat de spelregels je ook na omwegen tot de eindstreep leiden.

Kernen, zinsdelen en bepalingen

Het uitgangspunt van de methode Van de Craen is de zinsontleding uit de traditionele Nederlandse spraakkunst, de praktische benadering uit Rijpma & Schuringa, en sommige inzichten uit Vindevogel. Taalstructuren worden opgedeeld in kernen en toevoegingen, in kernen en zinsdelen of bepalingen.

Centraal staat het begrip **kern**, aan weerszijden waarvan kunnen voorkomen: zinsdelen of bepalingen. De kern bevat de kerninformatie binnen een structuur. Van De Craen presenteert zelf een aantal voorbeelden - waaruit een keuze - waarin de kern is onderstreept.

1. Een heel groot huis.
2. Onder de brug.
3. Het water dat uit de zee kwam.
4. Goed eten en drinken.
5. Jan zei dat hij ook ging.

Behalve in zin 2 kan elk van de zinnen tot één kern (of tot nevengeschiedte kernen) worden herleid. Die kern schraagt toevoegingen, d.w.z. een werkwoordelijke kern kan omringd zijn door **zinsdelen**, een niet-werkwoordelijke kern staat centraal bij **voorbepalingen en/of nabepalingen**. Zo is er alleen in voorbeeld 5 sprake van een werkwoordelijke kern, maar zit er in de voorbeelden 3 en 5 een werkwoordelijke kern in de nabepaling of in een (volgend) zinsdeel.

Voor de spelleider, de leraar, ligt de taak weggelegd de gebruiker of speler, de leerling, een houvast te bieden bij de vraag wat een kern is.

KERNEN

Het axioma dat een kern kerninformatie bevat, is wellicht te semantisch-subjectief, en de omschrijving dat de kern alle omringende functies 'regeert' te deductief, maar een reeks goed en cyclisch gekozen voorbeelden moet het herkennen van kernen tot een spel maken. Hierbij mag nogmaals aangestreept dat fouten mogen. Wie in voorbeeld 1 van *groot* de kern maakt, komt met de dubbele lus vanzelf tot de slotsom dat dit woord de kern is van een andere structuur.

Met een parafrase op F. Scott Fitzgerald dat "verbs make the sentences move or freeze" kan de leraar een aantal (zins)kernmodellen opstellen, waarbij de **werkwoordelijke** varianten voorop staan. Een min of meer volledige voorbeeldenlijst:

1.	<u>Ga</u> toch!	Imperatief
2.	Hij <u>loopt</u> zeker.	Persoonsvorm
3.	Hij <u>zal</u> het <u>doen</u> . Wellicht <u>zal</u> zij het <u>blijven</u> <u>doen</u> .	Pv + inf. (of veelvoud aan inf.)
4.	Hij <u>heeft</u> het <u>gemaakt</u> .	Pv + VD
5.	Hij <u>zou</u> het <u>gevraagd</u> <u>hebben</u> .	Pv + VD + inf.
6.	Zij <u>breekt</u> het <u>af</u> .	Pv + afgescheiden deel van een samengesteld scheidbaar ww.
7.	Hij <u>heeft</u> er een broertje aan <u>dood</u> .	Pv + niet-ww. aanvulling die samen een ww. uitdrukking vormen
8.	Het <u>is</u> David.	Pv van een koppelww. + noodz. aanvulling (= gezegde/voorheen: niet-ww.deel van het gezegde of predikaatsnomen) (In de dubbele lus wordt dit model afzonderlijk gestrikt!)
9.	<u>Bang</u> van die bliksem. <u>Gevangen</u> in een web.	Adjectief of VD (als deel van een verzwegen ww. kern)
10.	Om te <u>huiten</u> ! Doorlopend zinnen <u>ontleden</u> !	Infinitief

(Bij bovenstaande werkwoordelijke zinskernen horen bij 7 en 8 ook combinaties met 3 t.e.m. 5.)

Ook kunnen zinnen die bestaan uit geïsoleerde woorden (b.v. *Maar!*, *Nee!*, *Boven!*, *Achteruit!*) als kernen worden aangezien, hoewel het eerder toevoegingen bij ontbrekende of verzwegen werkwoordelijke zins-kernen zijn.

De **niet-werkwoordelijke** varianten treden op in zinnen zonder werkwoordelijke kern, in zinsdelen en in voor- en nabepalingen. Een overzicht:

A. De substantivistische kern

1.	<i>De <u>tafel</u>.</i>	Lidwoord + kern
2.	<i>De houten <u>tafel</u>.</i>	Voorbepaling + kern
3.	<i>Een <u>fles</u> melk.</i> <i>De <u>tafel</u> in de eetkamer.</i> <i>De <u>stoel</u> die bij het raam staat.</i> <i>Een <u>trui</u> als die van jou.</i>	Lidwoord + kern + nabepaling
4.	<i>De <u>borden</u> of de <u>messen</u>.</i>	Nevengeschikte kernen
5.	<i>Twee <u>kilometer</u> (lang).</i>	Voorbepaling + kern (van een voorbep.) (+ adj./bijw.kern)

Bovenstaande kernen (met eventuele voorbepalingen) kunnen worden voorafgegaan door voegwoorden - ook andere dan de louter nevenschikkende - of voorzetsels, b.v. *voor/de tafel*, *als/de tafel*... Deze verbindingswoorden spelen een aparte rol.

Het is dan ook best ze niet in de begrippenreeks kern, zinsdeel, voorbepaling/nabepaling op te nemen, hoewel een discussie over die rol best aardig kan zijn in voorbeelden als *En?* of *Die geniet altijd van een opdat-zin*.

B. De adjectiefskern/bijwoordelijke kern

1.	<i>Heel <u>hoog</u>.</i> <i>Twee meter <u>hoog</u>.</i>	Voorbepaling + kern
2.	<i><u>Hoog</u> in de lucht.</i> <i><u>Hoog</u> als een toren.</i> <i>Zo <u>hoog</u> als het oog maar reiken kan.</i>	Kern + nabepaling
3.	<i>heel <u>adembenemend</u> (hoog)</i>	Voorbepaling + kern (van een voorbep.) (+ adj./bijw.kern)
4.	<i><u>Hoog</u> en <u>droog</u>.</i>	Nevengeschikte kernen

Omdat vooral in het vreemde-talenonder-richt het onderscheid tussen adjectief en bijwoord van groot belang is, blijft het m.i. absoluut noodzakelijk de bepalingen bij de substantivistische kern **bijvoeglijk** te noemen, en die bij de adjectiefskern en bijwoordelijke kern **bijwoordelijk**. Het uitzonderlijke geval van formeel-bijwoordelijke voorbepalingen bij substantivistische kernen

als in vooral *meisjes*, *hoofdzakelijk jongens*, *ook zulke lieden*, en dat van formeel-bijwoordelijke nabepalingen bij dergelijke kernen als in *die hond daar* kunnen (korte) gespreksstof vormen.

In de praktijk moeten bovenstaande kernmodellen voldoende houvast bieden om ieder die het spel wil/moet spelen de kern

van een taalstructuur te laten herkennen en benoemen. Vereenvoudigd is een kern immers werkwoordelijk (eventueel met als noodzakelijk aangevoelde aanvullingen), een substantief (of als substantief gebruikt ander woord), een adjectief of een bijwoord.

ZINSDLEN

Bij een werkwoordelijke kern horen (meestal) zinsdelen.

- Het **onderwerp** is zo nauw met de werkwoordelijke kern verbonden dat het er als het ware één geheel mee vormt. In een andere vorm van taalbeschouwing hoor je het onderwerp wel eens 'thema' noemen, en de werkwoordelijke kern 'bericht'. B.v. *De appel / valt*.
- Het **lijdend voorwerp** is even nauw bij de werkwoordelijke kern betrokken. Wordt het niet tot onderwerp in de passieve zin? B.v. *Zij eet / een appel. Een appel / wordt gegeten*.
- Het **gezegde** hoort onverbrekkelijk bij de koppelwerkwoordkern.
- Het **voorzetselvoorwerp** (= zinsdeel na werkwoord + vast voorzetsel, b.v. *luisteren naar de vogels*) noem ik graag een 'wat onbehouden' lijdend voorwerp. B.v. *Hij bespiedt / de vogels = Hij loert naar de vogels*.
Het (voorzetsel)voorwerp-zonder-vast-voorzetsel (= iets in iets beu zijn) is even typisch van de voorwerpenfamilie. B.v. *Zij haat / het werk. Zij is haar werk moe*.
- Het **handelend voorwerp** uit de passieve zin is onderwerp in de actieve, dus quasi-deel van de werkwoordelijke kern.
- Het **meewerkend voorwerp** is de 'aan- of voor-betrokkene' in de zin.
- Voorts zijn er de **bijwoordelijke bepalingen**, de 'verb modifiers' bij uitstek, die de betekenis van de inhoud van de werkwoordelijke kern wijzigen, d.w.z. nader bepalen, versterken, afzwakken, ontkennen...
- Dan is er ook de **bepaling van gesteldheid**, die ik liever gewoon maar bijvoeg-

lijke voor- of nabepaling zou noemen, hoewel zij zich vaker wel dan niet bijwoordelijk aandient.

- Tot slot is er de **dubbelfunctie**, een zinsdeel dat tweemaal optreedt, de ene keer als vrij holle gedaante (b.v. *Het schijnt..., Hij wees erop...*), de andere keer als een werkwoordelijke kern met zinsdelen (b.v. *Het schijnt dat de oorlog voor de deur staat. Hij wees erop dat wij toch geen voorbarige conclusies moesten trekken.*).

VOOR- EN NABEPALINGEN

De (jonge) zinsontleder herkent voor- en/of nabepalingen als voorafgaande aan of volgende op een niet-werkwoordelijke kern: een substantief, een adjectief of bijwoord (of woorden die doorslaggevende kenmerken van die drie woordsoorten vertonen). De niet-werkwoordelijke kern staat in een zinsdeel (een O, LV,...) of - in een volgende analysestap - in een voor- of nabepaling. Dit is dan de reden waarom de bepaling van gesteldheid met haar bijvoeglijk karakter toch geen voor- of nabepaling is; zij is een zinsdeel, én kern, of kernbevattend. B.v. *Ik noem hem King. Sloom als altijd staarde hij me aan*.

Uit de voorbeelden 1 - 5 en 1 - 4 bij de twee soorten niet-werkwoordelijke kernen blijkt dat voor-en nabepalingen diverse vormen kunnen aannemen: een lidwoord, een adjectief, een substantief, een voorzetselgroep, een zin (met werkwoordelijke kern), een voegwoordgroep, een telwoord, een bijwoord, een woordgroep ...

WEG MET HET ZINSDIELSTUK

In de aanloop bij dit stuk over de dubbele lus ben ik sommige begrippen en omschrijvingen uit de weg gegaan, en heb ik me vastgebeten in andere. Deze klaarblijkelijke willekeur dient tussendoor even verantwoord.

Tijdens bijeenkomsten met collega's, gesprekken met Piet Van de Craen en uit de klaspraktijk blijkt dat wij nog steeds niet dezelfde taal spreken. Ik heb dan ook voorlopig enkele begrippen op een rij willen zetten: de dubbele lus is mijn naam voor een aanpak van zinsontleding die tijdens bijeenkomsten van stuur- en werkgroepen Nederlands door Piet Van de Craen werd gesuggereerd en opgenomen in het Leerplan Nederlands (voor het derde net), tweede graad secundair. Al is de methode speels als een ganzenbordspel of een dubbel speelgoedtreinencircuit, toch dienen bepaalde begrippen uit het basisonderwijs via de middenschoolen als fundament aangedragen.

Zo'n begrip is een begrip als kern, waarbij ik wat uitgebreider omschrijvingen en voorbeelden moest geven, omdat niet iedere leraar of leerling van huis uit hiermee vertrouwd is. Daarentegen heb ik nagelaten de formele aspecten van de zinsdelen nog eens in de verf te zetten, omdat in de laatste decennia vorm- en plaatskenmerken van die zinsdelen toch zeker al in de middenschoolen de (nodige) aandacht hebben gekregen. Ook de voor- en nabepalingen, die wel eens namen kregen als 'vooropgeplaatste' of 'achteropgeplaatste bijvoeglijke bepaling', of 'ondergeschikte bijwoordelijke bepaling', komen al redelijk door uit diezelfde middenschoolen.

Wel durf ik pleiten voor een inkrimping van ons jargon. Bij de dubbele lus volstaan begrippen als **zin**, **kern**, **zinsdelen** (mèt hun namen), **voorbepaling** en **nabepaling**. De namen van de woordsoorten kunnen ondersteunend of inzichtelijk gehandhaafd, eerder als middel - vgl. vreemde talen - dan als doel. Dit laatste moet trouwens voor de hele zinsontleding gelden, waarbij ik vooruitloop op mijn besluiten, nl. dat de dubbele lus lestijdbesparend werkt, niet langer geïsoleerde lesuren eist en bovendien minder snel 'vergeten' wordt.

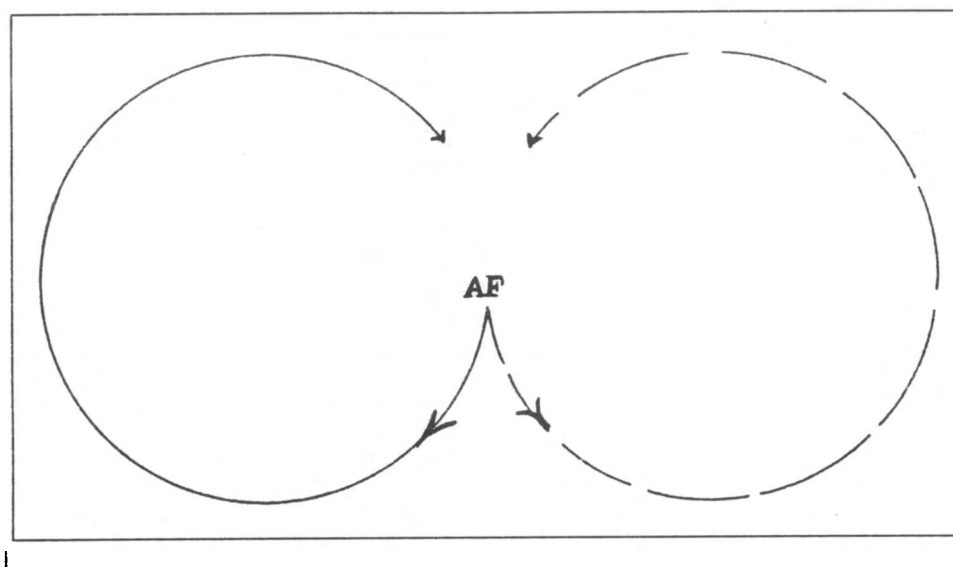
Begrippen die de dubbele lus niet nodig heeft om de zin te strikken, zijn: 'werkwoordelijk geheel' (dat zijn gewoonweg kernen, vgl. de kernmodellen), 'woordgroep' (hoewel ik zelf 'voorzetselgroep' en 'voegwoordgroep' heb gebruikt, maar dan alleen als alchimist onder alchimisten. Woordgroepen zijn zinsdelen, voorbepalingen of nabepalingen, of gewoon zinnen. Het begrip slaat op teveel en is verwarrend.) en om zeker (niet) te vergeten het afschuwelijke 'zinsdeelstuk' dat zelfs bij academici-Neerlandici als Piet Van de Craen 'misbruikt' wordt. Is het trouwens niet minder verwarrend een kind (of academicus) te vertellen dat een bepaling ook zinsdelen kan bevatten dan te moeten zeggen dat een zinsdeelstuk zinsdelen bevat! Wat mij betreft mogen ook 'bijstelling' en 'predikatieve toevoeging' gewoon nabepalingen gaan heten, en heten 'hoofd- of rompzinnen' en 'bijzinnen' gewoon **zin**, **zinsdeel** of **bepaling**...

Zoals verder blijken mag, staan tussen droom en daad nog steeds praktische bezwaren.

Hoe je de dubbele lus speelt

Men neme een taalfragment dat neergeschreven van hoofdletter tot punt loopt, tot vraag- of uitroepeteken kan ook... De spelleider maakt zich absoluut geen zorgen over hoe kort, lang, simpel of moeilijk die zin is of lijkt. De enige voorwaarde is dat de zin op het spelmoment als brok taal relevant is. Op een schoolbord kan nooit staan *Jan reist naar Venlo* als een leerling pas heeft gefluisterd of geroepen *Hebben jullie niet gezien hoe die man in zijn blootje over de muur daar geklauterd is?*

Dan tovert de leraar de dubbele lus uit zijn hoed, of hij neemt het dubbele ganzenbord uit de doos, of pint de rails van het dubbele speelgoedtreinencircuit aan elkaar. In elk geval moet het er zowat als volgt uitzien:

Links: werkwoordelijke kern met zinsdelen
Rechts: niet-werkwoordelijke kern met voor-
en/of nabepalingen

Dit ganzenbord, deze rails van de dubbele lus, wil(len) met de vrije hand getekend wel eens organische vormen aannemen, een stel longen bijvoorbeeld, hoewel vijftienjarigen - mag het - tot obsceniteit geneigd zijn; veel hangt dus van de leraar af.

Bij het vertrekpunt, bij AF midden-onder, vertrekt de zoektocht met de vraag naar de kern van de structuur, van de zin. Is die kern, zoals meestal, een **werkwoordelijke kern**, dan wordt de **linkerlus** doorlopen met vragen naar de aard van de kern en vragen naar de zinsdelen bij die kern, en wel als volgt.

- + isoleer de verbindingswoorden (voorzetsels en voegwoorden) en bespreek de verbanden die ze uitdrukken...
- + Is de kern werkwoordelijk? Ja.
- + Zoek het onderwerp.
- + Heeft de kern aanvullingen? Welke?
- + Bevat de kern een koppelwerkwoord? Ja.
Zoek het gezegde.
Nee.

- + Zoek het lijdend voorwerp.
- + Zoek het handelend voorwerp (passieve zin).
- + Zoek het (voorzetsel)voorwerp.
- + Zoek het meewerkend voorwerp.
- + Zoek de bijwoordelijke bepaling(en).
- + Zoek de bepaling van gesteldheid.
- + Is de linkerlus af? Nee.
- + Dan wellicht moet je opnieuw de voorgaande vragen overlopen, of vormt 'de rest' een uitbreiding bij een al eerder benoemd zinsdeel met voorlopig karakter en heb je te maken met een 'dubbel-functie'.
- + Nu moet elk zinsdeel gevonden zijn. Heb je te maken met nevenschikte zinnen (a.d.h.v. nevenschikkende voegwoorden tussen werkwoordelijke kernen) dan ga je voor elke werkwoordelijke kern op dezelfde manier tewerk. De eerste vraag, die naar de verbindingswoorden, is dus van erg groot belang!

In elk geval ga je bij nevenschikking 'cyclisch' door de linkerlus. Als je geen nevenschikte kernen meer hebt, als dus al je zinsdelen benoemd zijn, dan heb je de zin ontleed. Nu kan het dat je je nog vragen stelt bij 'onontgonnen gebieden', vooral bij

langere zinsdelen, die zelf nog werkwoordelijke kernen bevatten.

Voor de **niet-werkwoordelijke kern** doorlopen we de **rechterlus**.

- + Voorzetsels en voegwoorden zijn geïsoleerd, we staan even stil bij nevenschikking en onderschikking tussen werkwoordelijke en niet-werkwoordelijke kernen.
- + Zoek (cyclisch) binnen elk zinsdeel, en (opnieuw cyclisch) later binnen elke voor- en nabepaling de niet-werkwoordelijke kern.
- + Is die kern substantief/adjectief/bijwoord?
- + Duid de voorbepaling(en) aan.
- + Duid de nabepaling(en) aan.
- + Maak zeker onderscheid tussen bijvoeglijke bepaling en bijwoordelijke bepaling.
- + Is alles (zinsdelen en voor- en nabepalingen) volledig ontleed?
- + Nee? Wellicht bevat een nabepaling een werkwoordelijke kern en moet je opnieuw door de linkerlus.

Probeer u eens enkele zinnen zo te strikken. Is het na enkele keren nog moeilijk de werkwijze uit het hoofd te volgen? Elke kruiswoordraadselaar weet wel beter.

De zin gestrikt

Elke zin laat zich in de dubbele lus strikken. In brieven naar Piet Van de Craen heb ik het, zelfs met opzettelijke fouten, moeten toegeven. In een klad voor dit artikel mocht ik het met een aantal 'periodes', met ingewikkelde zinsbouw, nog eens illustreren. Geen Nederlandse zin is tegen de lus bestand. Sneller en gebruiksvriendelijker beschrijft zij de samenhangende structuren van de Nederlandse taal.

Uiteraard kan je er de hiërarchische bouw

van een zin mee aantonen. Elke zin, zelfs een zeer lange, bevat meestal slechts een onderwerp, een werkwoordelijke kern, één of enkele voorwerpen en bepaling(en), d.w.z. een onderwerp of thema en wat daarover gezegd wordt, het klassieke 'gezegde' of 'predikaat', dat het bericht van de zin vormt. Elke zin is na ontleding dus eenvoudig. Hij vormt een mededeling, een uitroep of een vraag. Die laatste vorm leidt ons - gelukkig - weg van de notie als zou taal slechts uit berichten bestaan, en brengt ons bij de taalgebruiker, de mens, die taal hanteert om vragen te stellen, om te denken.

Ondanks alle gesofistikeerde tuigen die de mens heeft vervaardigd, ondanks de 'eenvoud' van zijn taalstructuren, klinkt precies in zijn taal het menselijk gebrek, zijn onmacht om uit de duisternis te treden. Een diepgaand taalonderzoek van taalgeleerden, van taalkunstenaars en taalfilosofen, van een Chomsky, van een 'conceptual artist' als Joseph Kosuth, vermag misschien ooit wat meer licht te brengen. Van de Craens 'vereenvoudiging' van de ontleding van de Nederlandse zin moge voor toekomstige vorsers een eerste stap betekenen. Voorlopig blijft het nog Lucebertiaans aanmodderen. Ik citeer een 45 jaar oud gedicht uit het hoofd:

*Ik heb daarom
De taal in haar schoonheid opgezocht
En gemerkt
dat zij niet meer menselijks had
Dan de spraakgebreken
Van de schaduw...*

of is het

Dan die van het oorverdovend zonlicht...

Lucebert, en met hem schrijvers in het algemeen, verdienen beter uit het hoofd geciteerd te worden, maar voorbij mijn raamt trekt A.A. Gent nu al drie maanden een muur van lawaai op met een nieuwbouwtri-

bune van 185 miljoen, en voorbij de wand achter mij citeert een minister nonsens over Kroaten, Bosniërs en de in het vroegere Joegoslavië woonachtige moslims, en dat uit dossiers, waarin ook taal nog altijd de allesomvattende verwarrers speelt. Of hoe wij elk taalgebruik zeker niet op de eerste plaats als in dit artikel moeten beschouwen, maar wel vanuit de onmacht van de taal(gebruiker), allemaal 'lost languages' (vgl. *The Lost Language of Cranes* van David Leavitt), een heleboel autisme.

Het rinkelen van de bel

Als de schoolbel het laatste lesuur Nederlands in het hoogste jaar afsluit, is het niet voor de hand liggend dat elke leerling (ondertussen al achttien, en volwassen) een zin zelfs met de dubbele lus kan ontleden. Ondertussen werd hem - wellicht helaas - wel verteld dat zinsdelen met zinskernen traditioneel 'bijzinnen' worden genoemd, dat er bijvoeglijke en relatieve bijzinnen bestaan, en heeft hij ook dikwijls het misleidende begrip 'hoofdzin' gehoord. Een knappe kop zal desondanks toch een smaak voor analyse en concentratie hebben verworven, die menigeen hem zal benijden. Hij kan dit alles zelfs leuk hebben gevonden.

Niet iedereen heeft tot nog toe, als die knappe kop, zoveel aan af en toe een uurtje spraakkunst. Ik durf dan ook pleiten voor de dubbele lus in de middenschool, in de tweede graad en in de taalgerichte afdelingen van de laatste graad. In die laatste twee jaar past m.i. een symbiose van de speelse dubbele lusaanpak en de meer traditioneel inzichtelijke analyse, want het zou jammer zijn de toekomstige taalstudent de typisch formele zinsbouwkenmerken van de Nederlandse taal te onthouden (de plaats van de zinsdelen in de zgn. bijzinnen bijvoorbeeld), al was het maar om hem stilistisch bekwaamer te maken.

De lezer met praktijk voor de klas durf ik uit te dagen de basisbegrippen en het dubbele-lusmodel voor de klas uit te testen. Stelt u hun de kern gerust als een ruggegraat of schedel voor, of als een kapstok, of een boomstam, en de zinsdelen of de voor- en/of nabepalingen als pezen met spieren, kleren met naden, zomen en ritsen, of takken met bladeren en fruit, en de hiërarchie in een zin wordt meteen duidelijk. Het onderscheid tussen zgn. 'enkelvoudige' en 'samengestelde zinnen' kan van in het begin wegvallen. En dat neemt heel wat vrees en begrijpelijke afkeer weg. Laat hen de Nederlandse zin toch strikken.

In de knoop?

Na een tiental toch min of meer geïsoleerde lesuren spraakkunst met de dubbele lus tussen september en december 1991 in mijn drie klassen Nederlands van het derde jaar (Wiskunde-Latijn en Wiskunde-Moderne Talen) in het Stedelijk Atheneum Wispelberg, leg ik de lezer graag wat vaststellingen voor.

De basiskennis uit de middenschoolen bestreek uitsluitend de zgn. enkelvoudige zin. Het (her)kennen van kernen (werkwoordelijke en niet-werkwoordelijke) vergde herhaling en (re)organisatie. Het voorstellen en verwerven van de methode Van de Craen gebeurde a.d.h.v. doorlopende (geschreven) teksten: zakelijke, actuele artikels i.v.m. thema's als taal en maatschappij. De teksten bevatten meer zgn. samengestelde dan andere zinnen. De jongelui hadden er geen problemen mee dat zinsdelen ook werkwoordelijke kernen bevatten, of dat een kernwoord ook een nabepaling met werkwoordelijke kern bevatte. Hoe raakte het dan toch in de knoop?

Vlak voor de decemberexamenperiode kreeg ik achter uit de klas - waar vaak kritische zielen huizen - de opmerking te ver-

werken dat wat ik hun voorschotelde 'fout' was: wat ik onderwerp, lijdend voorwerp of bijvoeglijke (na)bepaling noemde, heette, omdat die functies een werkwoordelijke kern bevatten, 'bijzin'. Zo hadden zij het van mijn collega Latijn! Snel bekende ik mijn 'fout' en noemde dergelijke zinsdelen dan maar 'bijzin'. Wat ik heel wat schoorvoeten-der bijtrad, was hun wens ook over 'hoofdzin' te spreken, maar het nut, in dit geval van het algemeen der vakken, gebiedt!

Bij de decemberopgaven haalden zij één zin, uit een nieuwe luister- en leestekst door de dubbele lus. Die zin luidde: *De weerzin van een aantal Antwerpenaren tegen de Marokkaanse medemens wordt slechts geëvenaard door hun fobie voor Hollanders die op zondagochtend tegen hun kathedraal plassen* (Piet Piryms).

Het benoemen van de zinsdelen O + Pv + BWB + VD + HV, de bouw van het O met kern en nabepalingen en die van het HV met kern=antecedent met relatieve 'bijzin' leverde 51 voldoende op, tegen 17 onvoldoendes. Van die laatsten verlieten er 3 de school of afdeling, wegens algemeen onvol-

doende, wat een slaagverhouding voor zinsontleding van 51/65 betekent. Wat mij betreft niet echt miraculeus, maar ver van teleurstellend vergeleken bij voorgaande jaargangen waar zij met een andere methode a.d.h.v. waarnemingen en besluiten in december wel zgn. bijzinnen konden aanduiden, doch zeker niet benoemen.

In februari, twee maanden later, nemen wij in de klas zinnen onder de loupe onder de hoofding 'Ontleden van doorlopende tekst met beschouwingen', wat zoveel betekent als de dubbele lus met 'ouderwetse' theoretische onderbouw verstevigen. Later zal blijken dat ik de 'Leer van de samengestelde zin' beter na niet meer dan tien lessen met de dubbele lus had moeten afsluiten: de 'klassieke' ontleding mag op het niveau van het derde jaar niet! Een rigoureuze remedie bestaat: de dubbele lus.

John Groosman
Bruijloftstraat 50
9050 Gent

T U S S E N D O O R

DT-MANIE gaat werkwoordsfouten te lijf!

DT-MANIE is een nieuwe algoritmische vouwkaart, die vooral bedoeld is voor 15- tot 18-jarigen. Deze kaart is voor sommigen een instrument dat ondersteuning biedt bij twijfelgevallen, en voor anderen een sluitende methode.

*Op woensdag **14 oktober** van 15 tot 18 uur wordt DT-manie in Ten Doorn voorgesteld aan leerkrachten HSO en studenten uit lerarenopleidingen.*

Inschrijvingen: Bijscholings- en vormingscentrum Ten Doorn, Zuidmoerstraat 125, 9900 Eeklo, tel. 091/77.13.26 (toestel 252)